

ГРА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Игра рассматривается как активное средство социализации младшего школьника в силу его психолого-физиологических особенностей. Выделяются главные функции игры в процессе адаптации учащихся к социальной среде.

Play is conceded as one of the facilities an adaptation of the society personality of younger schoolboy on the strength of its age and psychological-physiological particularities .Described main function of play in the adaptation teaching to the social ambience.

Початкові класи, дитинство – важливий період людського життя. Від того, що було закладено в початковій школі, хто був поруч з дитиною, чому вона навчається, яким стали її душа і серце, залежить яким завтра виявиться сьогоднішній учень, як буде мислити, здобувати знання і застосувати їх в практичній діяльності.

Реформація української освіти у рамках Закону України „Про освіту”, „Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті” та інших нормативних документах передбачає виховання соціально активної гуманістично спрямованої особистості у своїй життєдіяльності керується загальнолюдськими (честь, совість, гідність, соціальна справедливість) і культурно-національними (працелюбність, соборність, добро творчість, суверенність) цінностями [3;4, 6-8].

Ця проблема є надзвичайно актуальною ще й тому, що на думку А. Адлера, „саме школі, ніж сім’ї, легше керувати рівнем соціалізації дітей, оскільки вона ближче до вимог нації і більш незалежна від критики дітей”[1].

Особливого значення для педагогічного розуміння сутності соціалізації дітей набуває вивчення питання виховання дитини як суб'єкта соціалізації. Молодший школяр – це ще не сформований суб'єкт соціалізації; він обмежений у своїй участі в соціальному житті, але поступово, за допомогою спеціальних педагогічних засобів накопичує „Соціальне поле” своєї особистості і усвідомлює себе серед людей, набуває досвіду спілкування, „приймає соціальні цінності”, налагоджує зв'язки з мікро соціумом на рівні підсвідомості. Сучасні науковці (Г.К.Селевко, В.О.Табунська, Л.О.Коч та ін.) звертають увагу на те, що кожна дитина повинна буду подивитися на себе з боку, оцінити свої дії та вчинки, спів ставити свої можливості з тією соціальною роллю, з тим типом поведінки, яких необхідно дотримуватися на даному етапі життя.

Одним із активних засобів соціалізації особистості молодшого школяра можна вважати ігрову діяльність.

Гра, як зазначив Л.С.Виготський, це рівень „внутрішньої соціалізації дитини, засіб засвоєння соціальних норм” [5,54]. Ігрова діяльність охоплює всі сфери життєдіяльності: навчальну, особистісну, сімейну, трудову та ін. Тому використання гри під час різноманітних форм діяльності дозволяє дитині свідомо сприймати себе як особистість; самоствердження, сформувані власні інтереси й уподобання.

Багато численні наукові дослідження (С.М.Карпова, Л.Т.Лисюк, О.С.Дейч, Д.І. Фельдштейн та ін.) свідчать, що гра є найбільш значущою для морально-етичного розвитку дитини, оскільки саме вона забезпечує розвиток норм поведінки, допомагає включатися в систему громадських стосунків та засвоїти систему людського співіснування. Наші спостереження свідчать, що під час гри дитина бере на себе „роль” дорослої людини і виконує певні дії в уявній ситуації, набуваючи при цьому конкретних норм поведінки.

Найбільш цінним, на нашу думку, є те, що всі гравці постійно взаємодіють, спілкуються між собою і поступово накопичують необхідний соціальний досвід поведінки.

У процесі формування культури поведінки молодших школярів О.С. Дейч пропонує виокремити такі функції гри:

моделююча, інформуюча, формуюча, коригуючи та стимулююча [2,37-38].

Моделююча – знаходить свою реалізацію у процесі ознайомлення дітей з різними видами діяльності людей та стосунками, що виникають між ними.

Інформуюча – передбачає ознайомлення дітей з правилами і нормами поведінки, формує у моральні якості особистості.

Формуюча – дозволяє у процесі гри накопичити досвід культурної поведінки.

Корегуючи – дозволяє виявити рівень сформованості культури поведінки молодших школярів та побачити недоліки. Це дозволить вчителю у майбутньому обрати теми занять, форми і прийоми роботи, найефективніші засоби індивідуального виховного впливу на кожного окремого учня.

Стимулююча – функція забезпечує емоційний тон спілкування.

Враховуючи визначні функції, можна стверджувати, що та ігрова діяльність мають величезний потенціал щодо розв'язання проблеми формування культури поведінки учнів початкових класів. А це, в свою чергу, сприятиме успішній соціалізації.

Соціалізація – це надзвичайно широке поняття; це „крок у майбутнє”. Вона передбачає:

- свідоме засвоєння учнями готових форм і способів соціального життя;
- створення (спільно з дорослими та однолітками) власних ціннісних орієнтацій, свого стилю життя;
- підготовку до засвоєння окремих соціальних ролей, норм, позицій та розуміння соціального як загальнолюдської характеристики;
- обов'язковий вихід за межі особистісних досягнень на основі творчості дитини, яка є неперервною [6,49].

Сучасні психологи (Л.О.Коч, В.О.Лабунська та ін.) досліджуючи проблему соціалізації, звертають увагу на функціонально-рольові, емоційно-оцінні та особистісно-змістові відношення під час спілкування з однолітками та дорослими. Якщо це відбувається за допомогою гри, то молодший школяр

має змогу побачити свої дії, оскільки в ній одночасно є самим собою і ще кимсь іншим. Виступаючи в ролі іншої людини, дитині набагато легше проконтролювати свою поведінку, дати їй об'єктивну оцінку. Шкільна практика свідчить, що у реальному житті учні початкових класів здатні не лише співставляти свою поведінку з нормою, але й конструювати свою власну норму, яка тісно пов'язана з саморегуляцією поведінки.

Цінними, на нашу думку, є рекомендації Н.Є. Веракса та О.М. Дьяченко для вчителів щодо основних способів регуляції поведінки дитини в будь-якій ситуації:

- *нормативно-стабілізуючий* спосіб взаємодії з реаліями нашого життя;
- *смыслоутворюючий* спосіб, спрямований на пошук особистісного сенсу та вираження власної позиції відносно конкретної ситуації;
- *перетворюючий* спосіб, спрямований на перетворення дійсності, подолання проблем, що виникають у конкретних ситуаціях [5,14-27].

Учителю початкових класів необхідно пам'ятати вікові особливості своїх вихованців: емоційність, гостре сприйняття зовнішніх впливів; постійне наслідування й копіювання інших, величезна довіра дорослим (впевненість у їхніх знаннях, доброті, справедливості); позитивне ставлення до школи; бажання бути хорошим учнем і отримати похвалу педагога та ін. Це дозволить обрати правильний стиль поведінки з кожним учнем і забезпечити цим самим розвиток кожного школяра як особистості. Ефективність процесу розвитку особистості, тобто її соціалізації, значно підвищується, якщо вчитель спілкується з учнем не лише на уроці, але й у позакласній діяльності (гуртки, масові та групові заходи тощо); максимально використовує ігрову технологію, яка забезпечує кожному вихованцеві позицію активних, творчих учасників.

Отже, вивчивши питання про роль гри у соціалізації молодших школярів, можна констатувати, що у спеціальній літературі є чимало ефективних засобів соціалізації дітей. Використання їх саме у роботі з учнями 1-4 класів неможливо

без ігор, оскільки для цього вікового періоду гра залишається дуже важливим видом діяльності.

Література

1. Адлер А. Наука жити. - К.: Освіта, 1997
2. Дейч О.С. Ігрова діяльність у вихованні культури поведінки молодших школярів// Поч.школа.- 2000
3. Закон України „Про освіту”. – К.: Генеза, 1996
4. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К.: Знання, 2003
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии.- М.: народ.образование, 1998
6. Фельдштейн Д.И. Социальное развитие в пространстве-времени Детства.- М.: Народ.образование, 1997